

ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

ПРЕДМЕТ ОТАШЕВИЋ против СРБИЈЕ

(представка број 32198/07)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

5. фебруар 2013. године

Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима предвиђеним чланом 44. став 2. Конвенције. Могуће су редакторске промене.

У предмету Оташевић против Србије,
Европски суд за људска права (Друго одељење), на заседању Већа у саставу:

Guido Raimondi, *председник*,
Peer Lorenzen,
Dragoljub Popović,
András Sajó,
Nebojša Vučinić,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Helen Keller, *судије*,
и Françoise Elens-Passos, *заменик секретара Одељења*,
после већања на затвореној седници одржаној 15. јануара 2012. године,
изриче следећу пресуду, која је усвојена на тај дан:

ПОСТУПАК

1. Предмет је формиран на основу представке (број 32198/07) против Србије коју је Суду поднео према члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: „Конвенција“), држављанин Србије господин Радојица Оташевић (у даљем тексту: „Подносилац представке“), 22. јуна 2007. године.

2. Подносиоца представке заступала су два адвоката из Новог Сада, господин М. Ђукић и господин Р. Маринковић. Владу Србије (у даљем тексту: „Влада“) заступао је њен заступник г. С. Царић.

3. Подносилац представке је посебно тврдио да га је полиција злостављала и да није било делотворне истраге с тим у вези. Он се позвао на чланове 3 и 13. Конвенције.

4. Представка је 30. августа 2010. године прослеђена Влади. Такође је одлучено да се допуштеност и основаност представке разматрају истовремено (члан 29. став 1.).

ЧИЊЕНИЦЕ

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

5. Подносилац представке је рођен 1934. године и живи у Сомбору, Србија.

6. 13. августа 2003. године, подносилац представке, активиста за заштиту животиња, придружио се акцији спашавање паса луталица смештених у прихватилишту за псе у Сомбору. После туче између подносиоца представке и М.М., полиција је ухапсила подносиоца представке. Он је ноћ провео у полицијској станици у Сомбору.

7. Полиција је 14. августа 2003. године поднела кривичну пријаву против подносиоца представке оптужујући га да је нанео телесну повреду М.М. Подносилац представке је изведен пред истражног судију. Он се жалио да су га у Полицијској станици у Сомбору ударили и шутирали. Судије је евидентирао повреде на левој ушној шкољки и левом оку, али није предузео никакве активности с тим у вези. Подносилац представке је затим пуштен. Касније, истог дана прибавио је лекарско уверење у коме се наводе повреде леве ушне шкољке и левог ока.

8. Подносилац представке је 27. августа 2003. године поднео кривичну пријаву против Л.Ј. и још једног, неидентификованог полицајца који је био на дужности у датом тренутку (касније се испоставило да је то био З.К.).

9. Јавни тужилац је 29. августа 2003. године дао налог Полицијској станици у Сомбору да узме изјаве од подносиоца представке и полицајца који су били на дужности у ноћи између 13. и 14. августа 2003. године. Један полицајца из те јединице је 11. септембра 2003. године испитао подносиоца представке. Подносилац представке је поновио оно што је рекао истражном судији 14. августа 2003. године. Истога дана, Л.Ј. и З.К. и још тројица других полицајца из њихове јединице дали су писане изјаве. Они су навели да је подносилац представке био агресиван, али да против њега није употребљена сила.

10. Истражни судија је 13. октобра 2003. године узео изјаве од подносиоца представке, Л.Ј. и З.К. и још четири полицајца из њихове јединице. Сви они су поновили оно што су изјавили 11. септембра 2003. године. Никаква питања им нису постављена. Истражни судија је 21. октобра 2003. године саслушао вештака медицинске струке који је изјавио да су повреде подносиоца представке највероватније настале од три ударца. Истражни судија поново није поставио никаква питања.

11. Јавни тужилац је 4. новембра 2003. године одлучио да не покреће кривично гоњење пошто је остало неизвесно да ли је подносилац представке претрпео повреде у тучи између њега и М.М. или у полицијској станици.

12. Подносилац представке је 14. новембра 2003. године обавестио Општински суд у Сомбору да намерава да преузме кривично гоњење, али је формално започео супсидијарно кривично гоњење Л.Ј. и З.К., подношењем оптужнице 13. априла 2004. године.

13. У овом предмету, Општински суд у Сомбору одржао је четири рочишта: 12. јануара 2005. године, 27. маја 2005. године, 17. октобра

2005. године и 1. фебруара 2006. године. Он је саслушао подносиоца представке, окривљене, још седам полицајаца из њихове јединице, вештака медицинске струке, М.М. и још седам других сведока. Један од окривљених и још седам других полицајаца из њихове јединице тврдили су да је подносилац представке стигао у станицу са повредама лица. Супротно томе, М.М. и неколико сведока његове туче са подносиоцем представке изјавили су да у тој тучи подносилац представке није претрпео никакве повреде.

14. Општински суд у Сомбору је 1. фебруара 2006. године ослободио Л.Ј. и З.К. пошто је остало неизвесно да ли је подносилац представке претрпео повреде за време туче између њега и М.М. или у полицијској станици. Окружни суд у Сомбору је 29. децембра 2006. године потврдио ту пресуду.

15. Општински суд у Сомбору је 24. јуна 2008. године нашао да је подносилац представке крив за наношење телесне повреде М.М. Подносилац представке је изјавио жалбу, а 30. септембра 2009. године кривични поступак против њега је обустављен због застарелости.

16. М.М. није кривично гоњен у вези са повредама лица које је подносилац представке наводно претрпео за време туче између њих двојице.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

17. Кривични законик из 1977. године („Службени лист Социјалистичке Републике Србије“, бр. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 16/90, 21/90, 26/91, 75/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03 и 67/03) био је на снази од 1. јула 1977. године до 1. јануара 2006. године. Релевантни члан гласи како следи:

Члан 66. (Злостава од стране службених лица у вршењу службене дужности)

„Службено лице које у вршењу службене дужности другог злоставља или вређа или поступа са тим лицем на начин којим га понижава или омаловажава, казниће се затвором од три месеца до три године.”

18. Законик о кривичном поступку из 2001. године („Службени лист Савезне Републике Југославије, бр. 70/01 и 68/02, „Службени гласник Републике Србије“, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 49/07, 20/09, 72/09 и 76/10) је на снази од 28. марта 2002. године. Већина кривичних дела (укључујући злоставу од стране службених лица у вршењу службене дужности) подлежу кривичном гоњењу од стране јавног тужиоца, а нека лакша кривична дела подлежу само приватном кривичном гоњењу. Према члану 20. Законика, јавни тужилац мора предузети кривично гоњење када постоји довољно доказа да је неко лице

извршило кривично дело који се гони по службеној дужности. Члан 61. Законика предвиђа да када јавни тужилац одлучи да не предузме кривично гоњење за такво кривично дело због непостојања доказа, оштећени кривичним делом може предузети супсидијарно кривично гоњење у року од осам дана од саопштења одлуке јавног тужиоца.

19. Важећи Правилник о полицијским овлашћењима је на снази од 5. јула 2006. године („Службени гласник Републике Србије“, број 54/06). Њим се, по први пут, уводи захтев да било која видљива повреда мора бити евидентирана када се неко лице налази у полицијском притвору (види одељак 30. тог Правилника). Такав захтев раније није постојао.

ПРАВО

I. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 3 КОНВЕНЦИЈЕ

20. Подносилац представке се жалио да су га 13. августа 2003. године ударили и шутирала у Полицијској станици у Сомбору. Он се такође жалио због одсуства делотворне истраге његовог злостављања. Члан 3. гласи како следи:

„Нико не сме бити подвргнут мучењу, или нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању.”

A. Наводно злостављање подносиоца представке у Полицијској станици у Сомбору (материјални аспект члана 3. Конвенције)

21. Влада је тврдила да је подносилац представке требало да тражи накнаду штете пред парничним судовима и позвала Суд да ову притужбу прогласи недопуштеном по основу неисцрпљивања унутрашњих правних средстава. Подносилац представке се није сложио са тим.

22. У складу са општим правилима међународног права (посебно, чланом 28. Бечке конвенције о уговорном праву), Конвенција државу уговорницу не обавезује у вези са неком радњом или чињеницом које су се догодиле или ситуацијом која је престала да постоји пре њеног ступања на снагу у односу на ту уговорну страну (види *Blečić против Хрватске* [ВВ], број 59532/00, став 70., ЕЦХР 2006-III). С обзиром да се наводно злостављање десило 2003. године, а Конвенција је ступила на снагу у односу на Србију 3. марта 2004. године, Суд нема временску надлежност да се бави овом притужбом. Следствено, ова притужба се мора одбацити сходно члану 35. ставови 3 (а) и 4 Конвенције. Према томе, није неопходно да се одлучује да ли је ова притужба такође

недопуштена на основу неисцрпљености правних средстава, како је Влада тврдила.

Б. Званична истрага наводног злостављања подносиоца представке (процесни аспект члана 3. Конвенције)

1. Допуштеност

23. Док признаје да се обавеза да се истрага спроведе развила у посебну и аутономну дужност, која може обавезати државу чак и када је до злостављања дошло пре ступања на снагу Конвенције у односу на ту државу (види *Stanimirović против Србије*, број 26088/06, став 28., 18. октобар 2011. године), Влада је изнела да Суд, међутим, нема временску надлежност да се бави процесним аспектом члана 3. у овом предмету зато што се кривично гоњење од стране јавног тужиоца завршило у новембру 2003. године, а после ступања Конвенције на снагу у односу на Србију наставило се само кривично гоњење од стране подносиоца представке. Подносилац представке се није сложио са тим.

24. У складу са добро установљеном јуриспруденцијом Суда, држава уговорница има обавезу да спроведе делотворну истрагу у погледу свих уверљивих навода о злостави претпрпљеној у рукама службених лица, без обзира да ли се наводно злостављање десило пре или после ратификације Конвенције од стране државе. Међутим, када је до наводног злостављања дошло пре ратификације, под временску надлежност Суда могу да спадају само процесне радње или пропусти настали после тог датума. Осим тога, неопходно је да значајан део процесних радњи које захтева Конвенција буде, или би требало да буде, спроведен после ратификације (види *Stanimirović*, цитиран у горњем тексту, ст. 28 и 39., и ауторитете цитиране у том предмету).

25. Суд је такође утврдио да, иако се од жртава не захтева да саме кривично гоне службена лица оптужена за злостављање, и да је то дужност јавног тужиоца који је боље опремљен у том погледу (*Stojnšek против Словеније*, број 1926/03, став 79., 23. јун 2009. године), ако неки подносилац представке и поред тога преузме кривично гоњење и буде заказано суђење против службених лица оптужених за злостављање, такав поступак постаје саставни део случаја и мора се узети у обзир (види *V.D. против Хрватске*, број 15526/10, став 53., 8. новембар 2011. године, и *Butolen против Словеније*, број 41356/08, став 70., 26. април 2012. године).

26. У конкретном предмету, у новембру 2003 . године (тј. пре него што је Србија ратификовала Конвенцију) јавни тужилац је одлучио да не покрене кривично гоњење против полицајаца које је подносилац представке оптужио за злостављање. Убрзо после тога, подносилац

представке је обавестио надлежни кривични суд да намерава да преузме кривично гоњење и 13. априла 2004. године (то је било пошто је Србија ратификовала Конвенцију) подигао је оптужницу против тих полицајаца. Суђење је затим вођено пред две инстанце; трајало је до децембра 2006. године. У складу са горе изнетом судском праксом, Суд те поступке узима у обзир и налази да има надлежност да се бави овом притужбом у оној мери у којој се она односи на процесне радње или пропусте настали после ратификације (види, међу многим другим ауторитетима, *Šilih против Словеније* [ВВ], број 71463/01, 9. април 2009. године; *Tuna против Турцке*, број 22339/03, 19. јануар 2010. године; *Association 21 December 1989 и други против Румуније*, бр. 33810/07 и 18817/08, 24. мај 2011. године; и *Младеновић против Србије*, број 1099/08, 22. мај 2012. године). Суд због тога одбија приговор Владе.

27. Пошто притужба у вези са процесним аспектом члана 3. није очигледно неоснована у оквиру значења члана 35. став 3 (а) Конвенције, нити недопуштена по неком другом основу, мора се прогласити допуштеном.

2. Основаност

28. Подносилац представке је уопштено критиковао реаговање српских органа на његове наводе у погледу злостављања од стране полиције.

29. Влада је навела да је истрага обављена у конкретном случају задовољила захтеве процесног аспекта члана 3. Конвенције. С тим у вези она је нагласила да су, за разлику од предмета *İlhan против Турске* [ВВ], број 22277/93, ЕЦХР 2000-VII, српски органи саслушали не само оптужене полицајце већ и подносиоца представке, вештака медицинске струке и неколико очевидаца. Влада се даље позвала на извештај Комесара за људска права Томаса Хамарбергера из 2009. године о посети Србији према ком се злостављање од стране полиције смањило од 2004. године (документ број CommDH(2009)8 од 11. марта 2009 . године, став 66.).

30. Суд подсећа да када неко лице износи веродостојне наводе да је претпрпело поступање супротно члану 3. Конвенције од стране службених лица, та одредба, тумачена у вези са општом дужношћу према члану 1. Конвенције, подразумева постојање делотворне званичне истраге (види, међу многим ауторитетима, *Labita против Италије* [ВВ], број 26772/95, став 131., ЕЦХР 2000-IV). Без обзира на начин истраге, органи морају поступити чим се поднесе званична притужба. Чак и када, строго говорећи, нема поднете притужбе, истрага се мора започети ако постоје довољно јасне назнаке да је примењено злостављање. Органи морају узети у обзир посебно осетљив положај жртава и чињеницу да ће људи који су били

изложени озбиљном злостављању бити мање спремни или вољни да поднесу притужбу (види *Bati и други против Турке*, бр. 33097/96 и 57834/00, став 133., ЕЦХР 2004-IV, и друге ауторитете цитиране у њима).

31. Суд је такође утврдио да би истрага требало да буде у стању да доведе до идентификације и кажњавања одговорних. Ако не, општа законска забрана мучења и нечовечног и понижавајућег поступања и кажњавања би, и поред њене основне важности, била неделотворна у пракси и у неким случајевима службена лица би могла злоупотребити права оних под њиховом контролом, практично без кажњавања (види *Labita*, цитиран у горњем тексту, став 131.). Истрага мора такође бити темељна: органи морају увек озбиљно покушати да открију шта се десило и не би требало да се ослањају на исхитрене или неосноване закључке да би истрагу завршили или као основ за своје одлуке. Даље, истрага мора бити хитна и независна. Истрази недостаје независност када припадници исте јединице, као они који су били укључени у наводно злостављање, предузимају истрагу (*Mikheyev против Русије*, број 77617/01, ставови 108-110, 26. јануар 2006. године). Најзад, истрага мора да омогући довољан елемент увида јавности да би обезбедила одговорност. Док степен траженог увида јавности може да варира, онај ко се притужује мора да добије делотворан приступ истражном поступку у свим случајевима (*Bati и други*, цитирани у горњем тексту, став 137.).

32. У конкретном предмету, Суд сматра да су доказ од лекара и притужбе подносиоца представке поднете надлежним домаћим органима довеле до доказиве тврдње да су његове повреде могле настати од стране полиције. Тачно је да повреде подносиоца представке нису биле веома озбиљне (види *Ilieva и Georgieva против Бугарске* (одлука), број 9548/07, 17. април 2012. године, где је Суд утврдио да упоредиве повреде које су подносиоцу представке нанели приватни појединци нису у стању да активирају процесну обавезу државе да спроведе званичну истрагу). Праг је, међутим, нижи у случају доказиве тврдње да су притвореном лицу повреде нанела службена лица: Суд је утврдио да, у вези са лицем лишеним слободе, свако прибегавање физичкој сили, које није строго неопходно на основу његовог сопственог понашања, умањује људско достојанство и, у принципу, је кршење права утврђеног чланом 3. Конвенције (види, међу многим другим ауторитетима, *Ribitsch против Аустрије*, 4. децембар 1995. године, став 38., серија А број 336; *Rivas против Француске*, број 59584/00, став 37., 1. април 2004. године; и *Toteva против Бугарске*, број 42027/98, став 55., 19. мај 2004. године). У вези са тим, српски органи су били дужни да обезбеде да поступак покренут поводом наведеног злостављања подносиоца представке од стране

полиције буде у складу са стандардима које намеће процесни аспект члана 3.

33. Суд примећују да је убрзо пошто је примио кривичну пријаву подносиоца представке, јавни тужилац добио изјаве од подносиоца представке и полицајца који су били на дужности те критичне ноћи. Те изјаве, међутим, узела је јединица која је учествовала у наводном злостављању подносиоца представке и којој је, према томе, недостајала независност (види, аналогно, *Ramsahai и други против Холандије* [ВВ], број 52391/99, став 335., ЕЦХР 2007-II, у вези са обавезом да спроведе истрагу по члану 2; *Bursuc против Румуније*, број 42066/98, став 104., 12. октобар 2004. године, у вези са обавезом спровођења истраге према члану 3.; и стандарде КПТ, документ број ЦПТ/Инф/Е (2002) 1 – Рев. 2011, стр. 97). Даље, иако је тачно да је истражни судија касније испитао подносиоца представке, тужене, још четири полицајца и вештака медицинске струке, њима није постављено ниједно питање. Према томе, нема индикација да је истражни судија био припремљен да испитује полицијски извештај о том догађу (*Matko против Словеније*, број 43393/98, став 90., 2. новембар 2006. године). Без обзира на то, Суд је једино *ratione temporis* надлежан да разматра период после ступања Конвенције на снагу у односу на Србију 3. марта 2004. године, узимајући у обзир стање предмета на тај дан (упоредити са *Palić против Босне и Херцеговине*, број 4704/04, став 70., 15. фебруар 2011. године).

34. У вези са периодом после ратификације, уочава се да је подносилац представке поднео оптужницу против тужених у априлу 2004. године. За време суђења које је затим уследило, испитани су подносилац представке, тужени и многи сведоци. Подносилац представке је такође унакрсно испитао неке кључне сведоке за одбрану. Суд је задовољан марљивошћу који је показао суд који је судио, покушавајући да утврди да ли је подносилац представке претрпео повреде за време туче са М.М., као што су тврдили осуђени, или у полицијској станици, како је тврдио подносилац представке (види *Berliński против Пољске*, бр. 27715/95 и 30209/96, ставови 68-71, 20. јун 2002. године). Чињеница да су тужени на крају ослобођени није довољна сама по себи да би се утврдила повреда члана 3. Конвенције. Процесна обавеза према члану 3. није обавеза резултата, већ средства; не мора свака истрага бити успешна нити доћи до закључка који се подудара са виђењем догађаја онога који се жали (видети, међу многим ауторитетима, *Vladimir Fedorov против Русије*, број 19223/04, став 67., 30. јул 2009. године, и *Denis Vasilyev против Русије*, број 32704/04, став 100., 17. децембар 2009. године).

35. Суд такође уочава да је кривични суд донео пресуду за мање од две године пошто је подносилац представке формално започео кривично гоњење. Ту пресуду је потврдио надлежни другостепени суд

за мање од годину дана. Према томе, кривично суђење се може сматрати суђењем вођеним са разумном брзином и хитношћу.

36. Најзад, подносилац представке није указао на то, нити поткрепио доказима, да кривични суд није имао независност или да је суђењу недостајала транспарентност.

37. Горе наведена разматрања су довољна да Суду омогуће да закључи да је део домаћег поступка после ратификације испунио захтеве Конвенције. Према томе, није дошло до повреде члана 3. Конвенције.

II. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 13 КОНВЕНЦИЈЕ

38. Подносилац представке се жалио према члану 13. да није имао “делотворно средство пред домаћим органом” за притужбу због наводног злостављања у Полицијској станици у Сомбору. Члан 13. предвиђа:

„Свако коме су повређена права и слободе предвиђени у овој Конвенцији има право на делотворан правни лек пред националним властима, без обзира на то да ли су повреду извршила лица која су поступала у службеном својству.”

39. Влада је оспорила ову тврдњу.

40. Суд констатује да је тврдња о наводном злостављању подносиоца представке од стране полиције у полицијској станици проглашена неспојивом *ratione-temporis* са одредбама Конвенције у ставу 2. у горњем тексту. Чак и под претпоставком да притужба према члану 13. а у вези са том притужбом није на исти начин неспојива *ratione temporis*, она је очигледно неоснована из разлога изнетих у ставовима у горњем тексту. Она се према томе мора одбацити сходно члану 35 ставови 3 (а) и 4 Конвенције.

ИЗ ТИХ РАЗЛОГА, СУД ЈЕДНОГЛАСНО

1. *Проглашава* притужбу према процесном аспекту члана 3. Конвенције допуштеном, а преостали део представке недопуштеним;
2. *Утврђује* да није дошло до повреде члана 3. Конвенције.

Састављено на енглеском језику и достављено у писаној форми на дан 5. фебруара 2013. године, у складу са правилом 77 ст. 2 и 3 Пословника Суда.

Françoise Elens-Passos
Заменик секретара

Guido Raimondi
Председник